

BÆRUM
KOMMUNE

FRAVÆRSRUTINER

Tidlig innsats og tverrfaglig samarbeid

FORORD

I Norge har alle barn og unge mellom 6 og 16 år plikt til å gå på skolen.

Elever som fullfører sin skolegang har bedre forutsetninger for å lykkes i livet både med hensyn til deres sosiale funksjonsevne, psykiske helse, muligheter i arbeidslivet og hvordan hverdagen takles. De aller fleste barn og ungdommer går på skolen frivillig og uten problemer. Imidlertid har vi elever som strever med å komme på skolen, og som av ulike grunner får mange fraværsdager. Dersom barn og unge uteblir fra opplæringen over lengre tid kan det skape vansker for videre skolegang. Flere av elevene som dropper ut av videregående opplæring har hatt et gjennomgående høyt fravær da de gikk i grunnskolen.

Bærum kommune skal forebygge frafall i tidlig alder, og iverksette tiltak raskt når en elev har høyt skolefravær. Vi vet fra forskning at skoler som legger vekt på betydningen av tilstedeværelse og har gode rutiner for registrering og oppfølging av fravær, ofte har lav fraværspromatikk. Når fraværet kan avdekkes tidlig, kan vi hindre at det øker og gjør situasjonen for eleven vanskeligere. Det er vårt felles ansvar å samarbeide for å finne gode løsninger slik at eleven igjen opplever motivasjon og ønske om å komme til skolen igjen. Godt forebyggende arbeid, avdekking, grundig kartlegging og rask igangsetting av tiltak forbedrer prognosen for disse elevene.

Denne planen angir retningslinjene for hvordan skolene i Bærum skal forebygge og håndtere alvorlig skolefravær. Planen er bygget opp med teoridel, der vi beskriver viktigheten av et forebyggende arbeid. I tillegg defineres forståelsen av skolefravær ut ifra teorier og lovverk. Deretter følger en handlingsdel som beskriver rutinene for oppfølging av fravær.

Planen er utarbeidet i et tverrfaglig samarbeid mellom Grunnskoleavdelingen, PP-tjenesten, Barneverntjenesten og Helsetjenester barn og unge. Bærum kommune har hentet inspirasjon fra flere andre kommuner i arbeidet, spesielt Nittedal og Asker kommune.

Sandvika, januar 2018

Siv Herikstad
Kommunalsjef for skole

Merethe Dypfest Holst
Konst. kommunalsjef
barne- og ungdomstjenester

INNHOOLD

HVA ER FRAVÆR?	4
Gyldig og ugyldig fravær	5
Alvorlig skolefravær	6
LANGVARIG, ALVORLIG SKOLEFRAVÆR	7
Hvem utvikler langvarig, alvorlig skolefravær?	7
Årsaker til langvarig, alvorlig skolefravær	9
Den onde sirkelen	10
FOREBYGGING AV SKOLEFRAVÆR	11
RUTINER FOR OPPFØLGING AV FRAVÆR	15
Helhetlig arbeid	15
Fire faser i arbeidet med alvorlig skolefravær	16
Fase 1	18
Fase 2	19
Fase 3	20
Fase 4	22
RESSURSBANK	25
Vedlegg 1: Tiltakssirkelen	26
Vedlegg 2: Hjelp til samtale	30
Vedlegg 3: Samarbeidsavtale	33
Vedlegg 4: Evaluering av samarbeidsavtale	34
Vedlegg 5: Når skal bekymringsmelding sendes til barneverntjenesten?	35
Vedlegg 6: Oversikt over lovverk	36
REFERANSER	39
KONTAKTINFO	40

HVA ER FRAVÆR?

Plikt til grunnskoleopplæring

Utdanningsdirektoratet (2016) definerer fravær i grunnskolen slik: «Fravær i grunnskolen kan deles i dokumentert og udokumentert fravær. I grunnskolen er det to typer dokumentert fravær. Det er dokumentert fravær av helsemessige grunner og permisjon innvilget av skolen».

Bakgrunnen for at det kun er disse to fraværsgrunnene som godtas i grunnskolen, er elevens plikt til å delta i opplæringen (Opplæringsloven § 2-1). Når eleven er borte av helsemessige årsaker, er melding fra foreldrene gyldig dokumentasjon. Dersom eleven skal være borte fra skolen av andre årsaker, skal foreldrene ha søkt om permisjon.

Gyldig og ugyldig fravær

En naturlig inndeling av skolefraværet kan være fravær med eller uten «gyldig grunn».

GYLDIG FRAVÆR

er sykdom, innvilget permisjon eller fravær grunnet forhold eleven og foreldrene ikke rår over.

UGYLDIG FRAVÆR

Dersom eleven har fravær uten foreldrenes viten og samtykke, vil det regnes som «ugyldig fravær». I tillegg regnes et hvert fravær som ugyldig inntil skolen har fått beskjed av foreldre om årsaken til fraværet og skolen har definert årsaken til fraværet som gyldig.

Det er vanlig at elever fra tid til annen blir syke og har noe fravær fra skolen. Imidlertid bør skolen og foreldre være oppmerksomme når fraværet går utover det som er normalt. Når fraværet er uvanlig høyt (f.eks. grunnet sykdom), kan det ikke automatisk betegnes som gyldig selv om fraværet er meldt av elevens foreldre. Skolen må undersøke årsaken til fraværet for å avdekke hvorvidt årsakene til fraværet er rimelige (f.eks. ved å undersøke om det foreligger legeattest).

Et høyt fravær, uansett årsak, krever oppfølging fra skolen. Selv om årsaken er klart definert, vil mange elever trenge hjelp både faglig og sosialt. Det er også viktig å være klar over at barns helse henger nært sammen med deres psykososiale miljø, både på skolen, i familien og på fritiden. Hos elever med mye korttidsfravær, er det viktig å vurdere om det henger sammen med elevens skolesituasjon eller livssituasjonen for øvrig, selv om foreldre dokumenterer fraværet.

Alvorlig skolefravær

Det fins flere betegnelser for alvorlig skolefravær, for eksempel skulk, skolenekting, skolefobi og skolevegring. Den viktigste forskjellen er mellom de som skulker skolen fordi de ikke har lyst til å gå og de som ikke klarer å gå på skolen på grunn av vegring og angst.

Vanlige betegnelser på skolefravær har til felles at ansvaret for fraværet ofte plasseres hos eleven selv. Årsakene til et lengre skolefravær er som regel sammensatte, og ligger også utenfor eleven. Eleven skal ikke, og kan ikke, ha eneansvaret for at situasjonen endrer seg.

Med bakgrunn i dette har Bærum kommune valgt å bruke begrepet **alvorlig skolefravær** om skolefravær som krever tiltak.

ALVORLIG SKOLEFRAVÆR

- Har én enkelttime eller mer ugyldig fravær
- Har høyt gyldig fravær, fem dager eller mer på tre måneder
- Har kommet for sent tre ganger på én måned
- Møter opp på skolen, men forlater den igjen

Når et alvorlig skolefravær varer over tid, kalles det **langvarig, alvorlig skolefravær**.

LANGVARIG, ALVORLIG SKOLEFRAVÆR

Hvem utvikler langvarig, alvorlig skolefravær?

Alvorlig skolefravær oppstår uavhengig av etnisitet, sosioøkonomisk bakgrunn, evnenivå og kjønn. Lærevansker utløser ikke nødvendigvis alvorlig skolefravær, men barn som er mye borte fra skolen mister ofte mye undervisning og kan få vansker med å følge den faglige progresjonen.

Alvorlig skolefravær kan utvikle seg gradvis eller oppstå plutselig. Langvarig alvorlig skolefravær kan oppstå i hele skoleforløpet, men har økt risiko ved skolestart, i overgangen til ungdomsskolen, ved skolebytte, eller etter lengre ferier og sykefravær (Lysne, 1996).

Lysne (1996) har identifisert faktorer i både individet og omgivelsene som kan bidra til, eller beskytte mot, utvikling av langvarig alvorlig skolefravær.

På neste side finner du en oversikt over risikofaktorer og beskyttende faktorer i eleven selv, familien og skolen.

Risikofaktorer	Beskyttende faktorer
Elev	
<ul style="list-style-type: none"> • Eleven har en psykisk sårbarhet • Eleven er innadvendt • Eleven har prestasjonsangst • Eleven har bekymringer for andre ting enn skole • Eleven har lærevansker • Lav sosial kompetanse 	<ul style="list-style-type: none"> • Eleven har et positivt selvbilde • Eleven har gode sosiale relasjoner på skolen – minst én god venn • Skolefaglig mestring
Familie	
<ul style="list-style-type: none"> • Psykiske lidelser hos foresatte • Samspillsvansker i familien • Endrede familiesituasjoner • Manglende grensesetting • Foresatte med egne negative erfaringer knyttet til skolen 	<ul style="list-style-type: none"> • God psykisk helse hos foresatte • Godt samarbeid mellom foresatte og skole • Familiens støtte i sosiale nettverk • Tydelig grensesetting
Skole	
<ul style="list-style-type: none"> • Mangelfulle rutiner for registrering og håndtering av fravær • U hensiktsmessig håndtering av og holdninger til fravær • Dårlig klasse- og læringsmiljø • Mobbing • Lite kontinuitet i opplæringen – høyt lærerfravær • Lav kompetanse om barns psykiske vansker 	<ul style="list-style-type: none"> • Gode fraværsrutiner • God klasseledelse • Velfungerende tilpasset opplæring • God relasjon mellom lærer og elev • Godt samarbeid mellom foresatte og skole • God informasjonsflyt ved overganger • Gode rutiner og handlingsplaner for intervensjon ved et høyt fravær • Tidlig involvering av andre instanser

Kilde: Lysne, 1996

Årsaker til langvarig, alvorlig skolefravær

Det kan være flere årsaker til at enkelte elever utvikler langvarig alvorlig skolefravær, og problematikken er som regel sammensatt (Ingul, 2005). Vi vet at årsakene til langvarig alvorlig skolefravær er både individuelle, relasjonelle og strukturelle, og ofte kan de ikke skilles tydelig fra hverandre.

Når en elev ikke ønsker eller makter å være på skolen, er dette et symptom på at noe er vanskelig. Vanskene kan være på mange nivåer:

- **Individ:** nevrobiologisk sårbarhet, traumer, psykiske eller fysiske lidelser, rusproblematikk, lærevansker, osv.
- **Familie:** konflikter i familien, manglende struktur, sykdom, dysfunksjonell kommunikasjon, endringer i familiesituasjon, vold eller rusmisbruk, osv.
- **Sosialt:** utfordringer knyttet til venner/mangel på venner, mangel på tilhørighet, mobbing, osv.
- **Skole:** hyppige lærerbytter, høyt lærerfravær, manglende struktur og forutsigbarhet, dårlig klasse miljø, ikke tilpasset opplæring, osv.
- **I lokalmiljøet:** subkulturelle trender og holdninger til skole, nærmiljø med lite rom for annerledeshet, osv.
- **Samfunnsmessige og kulturelle forhold:** sterkt fokus på prestasjon, «generasjon perfekt», osv.

Tradisjonelt har vi hatt sterkt fokus på de individuelle faktorene. Ofte er barn og unges hverdag mer sammensatt, derfor må vi utvide perspektivet når vi søker etter årsaksforklaringer.

Noen ganger kan det være vanskelig å identifisere konkrete årsaker til fraværet. Ofte har problemene utviklet seg over tid, og det som en gang var utløsende faktorer, er kanskje ikke så aktuelt lenger. Det kan da være nyttig å se på hva som opprettholder og påvirker skolefravær, uavhengig av årsak.

Den onde sirkelen

I følge Kearney og Silverman (1996) er det ofte opprettholdende og forsterkende faktorer som bidrar til elevens skolefravær.

Fraværet i seg selv er også en forsterkende faktor. Jo lenger du blir borte fra skolen, jo verre er det å komme tilbake. Når en er borte over tid, faller utenfor den sosiale tilhørigheten i klassen og på skolen. I tillegg mister eleven mer og mer kontakt med nære venner. Skolearbeidet blir ikke gjort, og eleven kan oppleve en rekke negative bekreftelser på egen utilstrekkelighet.

Den onde sirkelen ved alvorlig skolefraværproblematikk (Basert på Oslo Kommune, 2009).

FOREBYGGING AV SKOLEFRAVÆR

Det fins en rekke beskyttelsesfaktorer mot alvorlig skolefravær i skolen som system og i relasjonene mellom menneskene som oppholder seg i skolen:

- En positiv skolekultur
- Positive relasjoner mellom voksne og barn
- De voksnes evne til å lede klasser og grupper
- Godt samarbeid mellom skole og hjem
- Gode rutiner og holdninger til skolefravær
- Handlingsplaner for intervensjon ved et høyt fravær
- Tidlig involvering av andre instanser

En positiv skolekultur

Skolens kultur påvirker elevenes trivsel på skolen og relasjonen mellom de voksne og elever. I en positiv skolekultur bryr barn og voksne seg om hverandre, samtidig som de voksne er gode rollemodeller for elevene. De har felles verdier, normer og mål, og alle på skolen føler tilhørighet til disse (Barr & Higgins-D'Alessandro, 2007).

Barn og unge som går på skoler der de voksne er opptatt av å se hver enkelt, motivere og være tydelige ledere, vil i større grad trives og være mer motivert for å være på skolen.

Positive relasjoner mellom voksne og barn

Barn og unge har et grunnleggende behov for å bli sett, oppleve tilhørighet, utvikle seg og oppleve mestring. Gode relasjoner mellom voksne og barn er helt sentrale byggeklosser i arbeidet med å skape både trygghet, trivsel og læring. Tilsvarende kan følelser som er på avveie hemme læring. Med gode, proaktive strategier, kan alle voksne på skolen bidra til at elevene bygger en god selvfølelse og får motivasjon for læring. De voksne kan hjelpe elevene med å regulere følelser og gi dem trøst og hjelp, i tillegg til at de kan være en trygg havn som utgangspunkt for utforskning.

De voksnes evne til å lede klasser og grupper

Gode relasjoner er viktig, men ikke tilstrekkelig for å skape en god skolehverdag. Gode rutiner og strukturer danner en ramme som gode relasjoner kan utvikle seg innenfor. Det frigjør tid og energi til læring. De voksnes evne til å lede klasser og grupper er en like viktig bære-

bjelke for læring og trivsel som det relasjoner er. I sin ledelse av klassen eller gruppa, styrer den voksne den sosiale samhandlingen mellom elevene. En proaktiv lærer, som er tett på elevgruppen, har mulighet til å fange opp dynamikken i gruppen tidlig.

Godt samarbeid mellom skole og hjem

Barn og unges utvikling og læring er målet for samarbeid mellom hjem og skole. Dette gjelder både den skolefaglige læringen og den sosiale og personlige utviklingen. Barn og unges foreldre er en avgjørende ressurs i arbeidet for å skape et godt skolemiljø. Når skolen og hjemmet samarbeider og formidler de samme verdiene og de samme, positive forventningene til barn og unge, har det en positiv effekt på trivsel og læring. Foreldrene har medansvar for å skape et godt fellesskap mellom barna, men det formelle ansvaret for samarbeidet ligger hos skolen som er den profesjonelle aktøren. Det er skolens ansvar å skape gode arenaer for samarbeid og å komme hjemmet i møte med en åpen og positiv holdning. Dette gir gode muligheter for dialog og åpenhet rundt elevenes situasjon og eventuelle utfordringer.

«Barn og unge har et grunnleggende behov for å bli sett, oppleve tilhørighet, utvikle seg og oppleve mestring. »

Gode rutiner og holdninger til skolefravær

Opplæringsloven angir barn og unges rett og plikt til grunnskoleopplæring. Skoler som legger vekt på betydningen av tilstedeværelse og har felles holdninger og gode rutiner for registrering og oppfølging av fravær, ofte har lav fraværspromatikk.

Et viktig suksesskriterium er at skolen tar fravær på alvor ved å føre fravær daglig, har jevnlig gjennomgang av fraværet og tar raskt kontakt når en elev har vært borte. Det er avgjørende at alle på skolen har en felles holdning om at tidlig innsats er viktig.

Handlingsplaner for intervensjon ved høyt fravær

Det er viktig at skolen har handlingsplaner for intervensjon ved høyt skolefravær. De to viktigste prinsippene i en handlingsplan er tidlig innsats, og at eleven raskest mulig skal tilbake på skolen. For både eleven selv, foreldrene, skolen og andre involverte, er en situasjon med alvorlig skolefravær en belastning som kan virke uoverkommelig. Det kan være utfordrende å holde på holdningen om at det beste for barnet er å raskest mulig komme seg tilbake på skolen. Samtidig vet vi at dette er den viktigste faktoren for å lykkes med å hjelpe eleven å «ta hverdagen tilbake». Dette gjelder uavhengig av om det foreligger sterke individuelle faktorer som en del av problematikken, som for eksempel angst eller depresjon.

Barnekonvensjonens artikkel 12 fastslår at barn har rett til å si meningen sin og bli tatt på alvor i saker som angår dem, for eksempel når deres skolesituasjon skal drøftes. Det kan være vanskelig for en elev å se konsekvensene av de valg de tar, og å se løsninger for deres egen situasjon. Derfor er det viktig med tydelige voksne som tar ansvaret for å finne de riktige tiltakene.

Tidlig involvering av andre instanser

Skolen er den aller viktigste aktøren i arbeidet med skolefravær.

I mange tilfeller vil skolen likevel ha behov for bistand fra andre instanser for å få elever med alvorlig skolefravær tilbake på skolen. PP-tjenesten og skolehelsetjenesten vil være de mest aktuelle samarbeidspartnere i førstelinjen. Det bør også vurderes et samarbeid med fastlegen, spesialisthelsetjenesten og barnevernstjenesten. Det er viktig at alle involverte i saken har en forståelse av at problemet eies av alle, både eleven selv, skolen, foreldrene og hjelpeapparatet, og at alle parter tar ansvar for å finne en løsning og bidrar til at eleven kommer seg tilbake på skolen.

«Det er viktig at alle involverte i saken har en forståelse av at problemet eies av alle, både eleven selv, skolen, foreldrene og hjelpeapparatet, og at alle parter tar ansvar for å finne en løsning og bidrar til at eleven kommer seg tilbake på skolen».

RUTINER FOR OPPFØLGING AV FRAVÆR

Helhetlig arbeid

Bærum kommune har valgt tiltakssirkelen (Otnes, 2016) som modell for arbeidet med skolefravær. Tiltakssirkelen inneholder ulike faktorer som påvirker elevens fravær, uavhengig av fraværets opprinnelige årsak. Skolen er den aller viktigste aktøren i arbeidet med skolefravær, og det er viktig at skolen og foreldrene starter arbeidet raskt når en elev har høyt skolefravær. I mange tilfeller vil det være viktig å få bistand fra andre instanser.

Tiltakssirkelen er en modell som kan hjelpe til med å sikre en helhetlig tilnærming til skolefraværet, og sikre at alle parter tar sin del av ansvaret. Modellen kan brukes ved alle alvorlighetsgrader av fravær. I Ressursbanken fins det en [nærmere beskrivelse](#) av hvordan tiltakssirkelen kan brukes som analyseverktøy og til å finne gode tiltak.

Kilde: Tiltakssirkelen (Otnes, 2016).

Arbeidet med skolefravær kan deles inn i fire faser:

Fase 1 Forebygging av fravær

Fase 2 Identifisering og kontakt

Fase 3 Kartlegging, tiltak og evaluering - samarbeidsavtale

Fase 4 Behov for ytterligere tiltak

Oversikten på neste side viser hvordan arbeidet med fraværsoppfølging for elever i bærumsskolen skal foregå, hvilke tiltak som skal settes inn når, og hvordan rollefordelingen skal være.

Fase	Hva	Hvem	Ansvarlige
Fase 1 Forebygging av fravær			
Fase 1	<ul style="list-style-type: none"> - Forebyggende arbeid med et godt læringsmiljø - Fravær føres daglig - Månedlig gjennomgang av fravær ved kontaktlærer - To ganger pr semester – gjennomgang av fravær på trinn/teamtid med avdelingsleder - To ganger pr semester – ledelsen gjennomgår skolens samlede fravær 	Kontaktlærer/ledelse Kontaktlærer Avdelingsleder Ledelsen	Kontaktlærer Ledelsen
Fase 2 Identifisering og kontakt			
Fase 2	<ul style="list-style-type: none"> - Kontaktlærer oppdager raskt alvorlig skolefravær - Kontaktlærer ringer foresatte for å sjekke om det er grunn til bekymring for fraværet - Hvis ikke bekymring, fortsett å følge opp ved nytt fravær - Hvis bekymring, gå til fase 3 	Kontaktlærer	Kontaktlærer
Fase 3 Kartlegging, tiltak og evaluering - samarbeidsavtale			
Fase 3	<ul style="list-style-type: none"> - Avdelingsleder informeres og tar ansvaret for oppfølgingen - Kontaktlærer innkaller elev og foreldre til et møte - Kartlegging av situasjonen - Tiltak utarbeides og gjennomføres - Evaluering etter tre uker - Er problemet løst, gå tilbake til hverdagen - Er det fortsatt behov for tiltak må man vurdere å lage en ny tre ukers plan eller gå til fase 4 	Ledelsen Kontaktlærer Helsesøster og Ressursteam informeres Aktuelle aktører: Tidlig innsatsteam Fastlege	Ledelsen
Fase 4 Behov for ytterligere tiltak			
Fase 4	<ul style="list-style-type: none"> - PP-tjenesten kontaktes. Ved henvisning tar PP-rådgiver ansvar for faglig koordinering av videre arbeid. - Andre aktuelle instanser vurderes inn - Mer omfattende kartlegging av risiko og ressurser gjennomføres - Nye tiltak ut fra kartlegging - Jevnlig evaluering, også der fraværet blir langvarig 	Ledelsen PPT Kontaktlærer Helsesøster Ressursteam Aktuelle aktører: BUP Barnevern Tidlig innsatsteam Fastlege	Ledelsen PPT

Fase 1 Forebygge skolefravær

Mål i fase 1:

Arbeide forebyggende med skolemiljø og fraværsoppfølging

Alvorlig skolefravær kan forebygges gjennom et godt skolemiljø, skolens rutiner for fraværsføring, oppfølging av fravær og skole-hjem-samarbeid.

I tillegg til rutinene som er beskrevet i planen "Trygt skolemiljø", skal alle skoler ha rutiner for fraværsføring som er kjent og lett tilgjengelige for skolens elever, foreldre og lærere:

FRAVÆRSOPPFØLGING

1. Førings av fravær

- Kontaktlærer er ansvarlig for at elevens fravær er oppdatert.
- Time/faglærere skal også føre fravær daglig.

2. Kontakt mellom skole og hjem

- Foreldre skal gi beskjed til skolen på elevens første fraværsdag.
- Dersom foreldrene ikke tar kontakt, skal kontaktlærer ringe foreldrene for å avklare fraværet på elevens første fraværsdag. Ved bekymring for fraværet informeres ledelsen.
- Kontaktlærer skal informere foreldre umiddelbart ved alt ugyldig fravær. Ledelsen informeres. På barneskolen skal dette skje i løpet av første time og på ungdomsskolen senest ved skole-dagens slutt.
- All kontakt skolen har med foreldre og/eller elev vedrørende fravær skal loggføres.

3. Oppfølging på trinn

- Kontaktlærer skal gjennomgå fraværet til sine elever månedlig.
- Ledelsen deltar på gjennomgang av fravær på trinnmøter minst to ganger i halvåret.

4. Drøfting av fravær på skolen

- Fravær skal være tema på skolens møter i ressursteam
- Avdelingsleder og rektor gjennomgår fraværsføringen og skolens samlede elevfravær to ganger i halvåret.

Fase 2 Identifisering og kontakt

Mål i fase 2:

Å oppdage fraværet tidlig

Det viktigste i denne fasen er **tidlig kontakt med hjemmet ved alvorlig skolefravær**. Dette er spesielt viktig ved ugyldig fravær og udokumentert fravær. Det er kontaktlærer som koordinerer arbeidet.

Kriteriene for når skolen tar kontakt følger definisjonen av alvorlig skolefravær:

- Eleven har én enkelttime eller mer ugyldig fravær
- Eleven har høyt gyldig fravær, fem dager eller mer på tre måneder
- Eleven har kommet for sent tre ganger på én måned
- Eleven møter opp på skolen, men forlater den igjen

Kontaktlærer skal ta kontakt med foreldre når eleven har alvorlig skolefravær, fortrinnsvis på telefon. Denne kontakten må dokumenteres.

Hensikten med samtalen er å sikre at foreldre er klar over fraværet og undersøke årsaken til fraværet. Hvis det ikke er grunn til bekymring, trenger ikke skolen å sette inn tiltak. Fraværet må likevel følges opp videre på lik linje som de andre elevene. Hvis det er grunn til bekymring, iverksettes fase 3.

Fase 3 Kartlegging, tiltak og evaluering

Mål i fase 3:

Hindre utvikling av langvarig alvorlig skolefravær

Prinsippet i denne fasen er **tidlig intervensjon med høy intensitet**. Når fravær vedvarer over tid, kan det være vanskelig å få eleven tilbake til skolen. Et godt og samordnet arbeid i en periode på tre til fire uker, kan hindre at fraværet blir langvarig. I denne fasen koordinerer avdelingslederen arbeidet. Eleven skal meldes til skolens ressursteam.

Fase 3 består av kartlegging, samarbeidsmøte og samarbeidsavtale. Kontaktlærer innkaller eleven og foreldrene til en samtale. I denne samtalen utarbeides det en samarbeidsavtale for de neste ukene. Hvis bekymringens art eller omfang tilsier det, kan andre være med i samtalen, for eksempel helsesøster, rådgiver eller avdelingsleder.

Elementer i fase 3:

- Kontaktlærer melder saken til avdelingsleder. Avdelingsleder melder saken til skolens ressursteam
- Kontaktlærer innkaller eleven og foreldrene til et møte.
- Skolen kartlegger eleven og situasjonen rundt eleven (bruk tiltakssirkelen)
- Skolen, elevene og foreldrene lager en samarbeidsavtale med tiltak
- Aktørene følger opp og evaluerer samarbeidsavtalen etter tre uker
- Vurdere andre instanser inn i saken
- Mulige utfall:
  - Problemet er løst, ytterligere tiltak er ikke nødvendig
  - Bedring, men ikke helt i mål, fase 3 gjentas
  - Mer omfattende innsats kreves, gå til fase 4

KARTLEGGING

Kartleggingen skal ta utgangspunkt i tiltakssirkelen, men vil her ofte være noe mindre omfattende. Det viktigste er at kartleggingen gjenspeiler at bekymringsfullt skolefravær kan påvirkes av mange faktorer. Aktørene må vurdere elevens skolesituasjon, elevens livsbetingelser generelt, i tillegg til individuelle og familiære forhold. Deler av kartleggingen gjøres før samarbeidsmøtet, men det er også naturlig at noe av kartleggingen skjer i møtet med eleven og foreldrene.

SAMARBEIDSAVTALE/TILTAK

Skolen kaller inn elevene og foreldrene til et møte. Bruk gjerne samtaleguide for denne samtalen i Ressursbanken. Møtet og kartleggingen skal munne ut i en samarbeidsavtale. Avtalen skal ha en oversikt over hvilke tiltak som skal gjøres de neste ukene, og en ansvarsfordeling av disse. Det er viktig med tiltak både på skolen og hjemme. Det kan ofte være behov for svært tett oppfølging denne perioden. Samarbeidsavtalen bør også inneholde en plan B, det vil si hva som skal gjøres hvis tiltakene raskt viser seg ikke å virke.

Ved bekymring er det viktig å få andre instanser raskt på banen. Både PP-tjenesten og skolehelsetjenesten vil være en viktig samarbeidspartner. Tidlig innsatsteam (TIT) kan også benyttes. Skolen kan vurdere å oppfordre eleven og foreldrene til et besøk hos fastlegen. Det er viktig å sjekke ut somatiske faktorer som slapphet, magevondt, hyppige infeksjoner osv. Fastlegen kan også være en viktig støttespiller knyttet til psykisk helse. Det er fastlegen som henviser dersom det er behov for hjelp fra spesialisthelsetjenesten.

EVALUERING

Samarbeidsavtalen og tiltakene skal evalueres og det skal avtales et møte mot slutten av perioden. Noen ganger vil det være behov for å evaluere avtalen underveis, eksempelvis ukentlig. I evalueringsmøtet skal effekten av tiltakene vurderes.

- Dersom fraværet har gått merkbart ned eller opphørt vurderer aktørene om tiltakene skal avsluttes eller fortsette.
- Dersom fraværet har gått noe ned, vurderer aktørene om de skal lage en ny samarbeidsavtale, drøfte eventuelt nye tiltak, eller gå inn i fase 4.
- Saken skal opp på nytt i skolens ressursteam.
- Dersom fraværet er uendret eller økende skal skolen gå til fase 4.

Tidlig innsatsteam (TIT) er et lavterskeltilbud med faste representanter fra PP-tjenesten, skolehelsetjenesten og barnevernstjenesten. TIT kan inviteres som en drøftingspartner i saker der man er bekymret for elevens trivsel og utvikling. Det skal alltid foreligge samtykke før en sak meldes TIT, og foreldre skal være med på møtet. Andre relevante samarbeidspartnere som er involvert i oppfølgingen av barnet, som for eksempel fastlege og BUP, inviteres også med i drøftingen.

Fase 4 Behov for ytterligere tiltak (etter de 3-4 første ukene)

Mål i fase 4:

Redusere omfanget av skolefraværet

Prinsippet i denne fasen er å vurdere hvilke behov eleven har og hvordan de ulike faginstansene kan bidra for å redusere omfanget av skolefraværet. I denne fasen skal skolen, i samarbeid med foreldrene og eventuelt eleven, henvise eleven til PP-tjenesten. Når eleven er henvist til PP-tjenesten overtar denne ansvaret som faglig koordinator for det videre arbeidet.

Elementer i fase 4:

- Skolen kaller inn til et møte med PP-tjenesten
- PP-tjenesten får ansvar for den faglige koordineringen når eleven er henvist.
- Det avklares om andre instanser skal inn (fastlege, BUP, ol.)
- Det vurderes behov for legeerklæring på fraværet
- Det vurderes om eleven skal henvises til PP-tjenesten, og drøftes mulig melding til barneverntjenesten
- Skolen gjennomfører en utvidet kartlegging av eleven og situasjonen rundt eleven
- Skolen finner nye tiltak rundt eleven
- Det systematiske arbeidet rundt eleven fortsetter selv om fraværet blir langvarig

«Fagkoordinatoren skal arbeide i tett samarbeid med skole, foreldre og andre samarbeidspartnere, og vil ved behov ha kontakt med de øvrige hjelpeinstansene mellom møtene for å sikre flyt i arbeidet».

SAMARBEIDSMØTE

Når det er besluttet å gå til fase 4, kaller skolen inn til et møte med PP-tjenesten, foreldre og eleven selv. Målet er å drøfte mulige tiltak og eventuelt om eleven skal henvises til PP-tjenesten. I møtet skal det også avklares om andre aktuelle instanser, som spesialisthelsetjenesten eller fastlegen, skal inn. Skolen og PP-rådgiver skal også drøfte om det skal sendes en bekymringsmelding til barneverntjenesten.

YTTERLIGERE KARTLEGGING OG TILTAK

Tiltakssirkelen skal brukes i samarbeidsmøtene for å kartlegge eleven og situasjonen rundt ham/henne. Det er nødvendig med tydelige retningslinjer og en klar ansvarsfordeling for hvordan eleven skal følges opp, også utenfor skolen. Alle involverte skal få konkrete oppgaver fra gang til gang. Disse skal skrives i samarbeidsavtalen og evalueres på neste møte. Det skal skrives referat fra møtene og det skal lages nye samarbeidsavtaler på hvert møte. I tillegg skal det fastsettes tidspunkt for neste møte. Møtehyppighet og eksterne deltakere må vurderes fra sak til sak.

PP-TJENESTEN SOM FAGKOORDINATOR

I alvorlige fraværssaker er behov for at en instans tar en faglig koordinerende rolle og sikrer at alle samarbeidende parter tar ansvar for sine oppgaver både i møtene og mellom møtene, og at det blir etablert en ny samarbeidsavtale der alle tar ansvar for sine oppgaver. PP-rådgiver på skolen overtar dette ansvaret så snart eleven er henvist til PP-tjenesten.

Fagkoordinatoren skal arbeide i tett samarbeid med skole, foreldre og andre samarbeidspartnere, og vil ved behov ha kontakt med de øvrige hjelpeinstansene mellom møtene for å sikre flyt i arbeidet. Fagkoordinatoren skal primært ha et faglig oppfølgings- og veiledningsansvar av skolen i den aktuelle saken. Skolen og fagkoordinator samarbeider om å lage agenda for møtene. Skolen innkaller og leder møtene, og har ansvar for å skrive referat.

HENVISNING TIL PP-TJENESTEN

Dersom eleven skal henvises til PP-tjenesten, må skolen vurdere elevens utbytte av opplæringstilbudet og utarbeide en pedagogisk rapport der tiltakene som har vært prøvd ut beskrives.

Hvis det dreier seg om alvorlig og langvarig alvorlig skolefravær, skal PP-tjenesten prioritere saken. PP-tjenesten skal foreta en utredning og skrive en sakkyndig vurdering hvor det eventuelt anbefales spesialundervisning og/eller tiltak innen det ordinære opplæringstilbudet. Det bør samtidig vurderes behov for videre henvisning til spesialisthelsetjenesten, familievernkontoret og barneverntjenesten. Andre instanser som Utekontakten og fastlegen kan også være viktige samarbeidspartnere. Se ellers henvisning til relevant lovverk i Ressursbanken.

HJEMMEUNDERVISNING OG FRITAK FRA OPPLÆRINGSPLIKTEN

Undervisning hjemme på bakgrunn av elevens helsetilstand kan anbefales som en del av spesialundervisning etter utredning hos PP-tjenesten. Ved en anbefaling om hjemmeundervisning kreves det en legeerklæring med vurdering av om det er urimelig at eleven skal gjennomføre opplæringsplikten på skolen. Normalt bør man være forsiktig med å anbefale dette da det kan være med på å befeste fraværet.

Ved langvarig sykdom der det ikke er forsvarlig at eleven mottar opplæring, bør PP-tjenesten gjøre en sakkyndig vurdering hvor det vurderes fritak fra opplæringsplikten (Oppl § 2-1). Ved vurdering av fritak fra opplæringsplikten, skal det alltid foreligge en legeerklæring fra spesialisthelsetjenesten som beskriver elevens helsetilstand, og elevens grad av mulighet til å motta opplæring. Der det er urimelig overfor eleven å gjennomføre opplæringsplikten, helt eller delvis, skal skolen fatte enkeltvedtak om dette, etter sakkyndig vurdering.

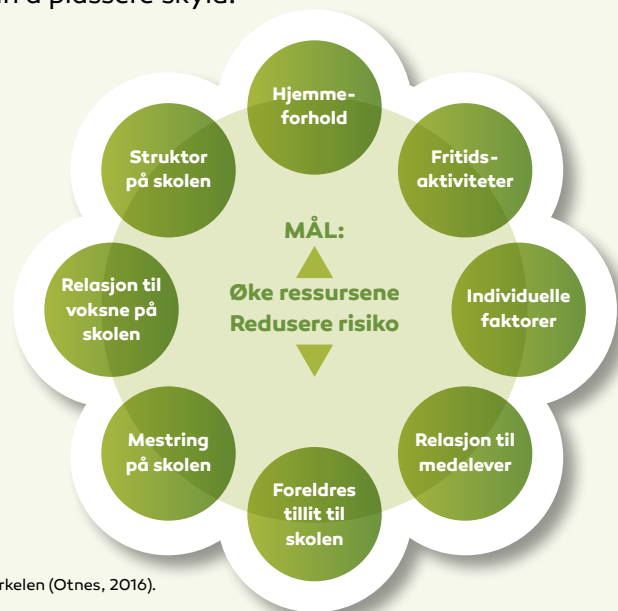

RESSURSBANK

Tiltakssirkelen

– et nyttig verktøy for å arbeide med skolefravær

Tiltakssirkelen er modellen vi bruker i Bærum for oppfølging av skolefravær. Den er utarbeidet av Anneli Otnes (2016). Modellen kan brukes ved alle alvorlighetsgrader av fravær. Årsakene til skolefravær er ofte sammensatt eller uklare, og det kan være vanskelig å skille årsaker og opprettholdende faktorer. Tiltakssirkelen inneholder ulike tema (bokser) som man vet påvirker fravær og tilstedeværelse, uavhengig av årsak. Ved en slik helhetlig tilnærming er det lettere å finne løsninger, heller enn å plassere skyld.

Kilde: Tiltakssirkelen (Otnes, 2016).

Skolen tar med seg modellen i det første samarbeidsmøtet. I fellesskap går man gjennom boks for boks. Man rekker neppe alle i første møte. Det kan være lurt å ikke begynne med det vanskeligste (ofte

hjemmeforhold og individuelle faktorer). Relasjoner til voksne på skolen er et godt sted å starte. For hver boks leter man etter ressurser og risiko. Hensikten er å finne små tiltak som øker eller opprettholder ressursene og/eller små tiltak som minsker risiko. Hvis for eksempel et godt forhold til kontaktlærer er en ressurs, kan et mulig tiltak være å sette av faste tider i uka hvor lærer sender sms eller tar en prat med eleven. Dersom en risikofaktor er at barnet har søvnproblemer og er trett om morgenen, vil et mulig tiltak være at helsesøster eller andre i helsetjenesten hjelper familien med dette. Poenget er å bygge eleven som helhet, ikke bare se på skolefraværet.

Alle deltakere i møtet skal gå ut av møtet med tiltak, små eller store, som de skal utføre frem til neste møte. Det kan være små oppgaver, som at rektor hilser blidt når hun treffer eleven i gangen, eller mer omfattende tiltak som at kontaktlærer sammen med eleven utarbeider en redusert timeplan. I veldig fastlåste eller langvarige saker kan det være lurt at eleven selv ikke har tiltak, men at «alle andre» begynner arbeidet, og at eleven kobler seg på etter hvert. Prinsippet «alle bekker små...» er sentralt, heller enn å finne de store revolusjonerende tiltak.

Foreldres tillit til skolen er en forutsetning for å lykkes. Hvis dette viser seg å være et vesentlig tema, er det viktig å jobbe med det tidlig. Det er alltid skolen og faginstansen, som er de profesjonelle aktørene, som har ansvaret for å skape en god relasjon til foreldrene.

I saker der eleven har vært hjemme over lang tid kan relasjoner til medelever og fritid være relevante tema å ta tidlig. For noen kan første steg etter langvarig fravær være knyttet til aktiviteter på fritiden.

EKSEMPELSAMLING

Eksempelsamlingen er ment som ideer til inspirasjon, og ingen utfyllende liste. Det er viktig å finne tiltak tilpasset den enkelte sak, vær gjerne kreativ! Jo mer konkrete tiltakene er, jo bedre. Det første eksempelet viser risiko- og ressursfaktorer i tillegg til tiltakene. På de øvrige vises bare tiltakene.

Relasjon til voksne på skolen

Ressursfaktorer:

- Har god relasjon til kontaktlærer
- Er sjarmerende, lett å like for voksne
- Liker rådgiver
- Liker samme obskure rockeband som musikk lærer

Risikofaktorer:

- Redd for kritikk fra engelsklærer når han gjør feil
- Flau etter å ha skjelt ut mattelærer
- Redd for å være mislikt av rektor fordi han er «vanskelig»
- Far snakker av og til nedsettende om noen av lærerne

Tiltak:

- Kontaktlærer setter av tid til faste samtaler med eleven.
- Rådgiver møter eleven i skolegården om morgenen for en periode
- Rektor hilser vennlig når hun møter eleven i gangen
- Foreldre snakker positivt om lærere og skolen
- Mattelærer tar initiativ til en samtale med eleven
- Kontaktlærer snakker med engelsklærer om elevens opplevelse
- Musikk lærer er ekstra oppmerksom, og slår av en prat når det er naturlig

Struktur på skolen

Tiltak:

- Kontaktlærer og elev utarbeider redusert timeplan
- Ledelsen sjekker om rutiner for registrering av fravær følges
- Eleven lager plan for uka i samarbeid med rådgiver/kontaktlærer
- Kontaktlærer sørger for å sikre forutsigbarhet for eleven ved å gi beskjed ved f. eks. planlagt vikar eller spesielle aktiviteter på skolen
- Rektor/avdelingsleder vurderer sammen med kontaktlærer om gruppeinndelinger og klasseroms-struktur er hensiktsmessig for eleven
- Miljøarbeider organiserer lekegrupper i friminuttene

Hjemmeforhold

Tiltak:

- Foreldre jobber med morgenrutiner for å få bedre start på dagen
- Helsesøster bistår foreldre i å få gode rutiner
- Far kontakter Familievernkontoret for å få hjelp til å samarbeide bedre som skilte foreldre
- Skolen vurderer om Barnevernet bør involveres
- Mor kjører til skolen for en periode
- Foreldre innfører faste kveldsrutiner og begrenning av elektronikk før leggetid.

RELASJON FRITID MESTRING PÅ SKOLEN

INDIVIDUELLE FAKTORER

STRUKTUR FORELDRENE TILLIT TIL SKOLEN

Fritid

Tiltak:

- Familien inviterer klassekamerater på pizzakveld
- Faglærer utnytter interesser i skolearbeid, f.eks. ved å skrive prosjektoppgave om en hobby
- Kontaktlærer samarbeider med SFO angående relasjon til medelever
- Mor og far prøver å bidra til at sosiale relasjoner opprettholdes på tross av fravær
- Hvis mulig, følge opp fritidsaktiviteter på tross av skolefravær
- Gå tur med naboens hund
- Kontaktlærer og far tar initiativ til samarbeid med fritidsklubb

Individuelle faktorer

Tiltak:

- Kontaktlærer legger til rette for å kunne bruke interesser/hobbyer i skolearbeidet
- Lærere legger merke til og kommenterer positive egenskaper (f.eks. hjelpsomhet, tålmodighet, ol.)
- Støttesamtaler hos rådgiver/helsesøster
- Vurdere behov for henvisning til psykisk helseteam, BUP, osv.
- Mulighet til å trekke seg tilbake: få arbeide alene på biblioteket når det er mye bråk i klassen

Relasjon til medelever

Tiltak:

- Koble eleven til en medelev (læringspartner)
- Eleven får være hjelpelærer i musikktime
- Plassere elev i grupper sammensatt kun av elever hun/han er trygg på
- Lage klasseregler for godt miljø og samspill
- Fadderordning
- Klassen sender brev/SMS til eleven med hyggelig hilsen ved lengre fravær
- Mulighet for å skifte i egen garderobe

Foreldres tillit til skolen

Tiltak:

- Når avtaler ikke følges opp, sjekk ut hva det handler om
- Skolen har ansvar for god dialog når foreldre klager eller er misfornøyd
- Rektor inviterer foreldre til samtale
- Foreldre med egne negative skoleerfaringer unnlater å formidle disse til barna
- Rask beskjed til foreldre når elever uteblir uten beskjed
- Kontaktlærer sender SMS til foreldre hvis eleven ikke har møtt
- Lærere passer på å formidle til foreldrene at de liker eleven

RELASJON FRITID MESTRING PÅ SKOLEN

INDIVIDUELLE FAKTORER

STRUKTUR FORELDRENE TILLIT TIL SKOLEN

Mestring på skolen

Tiltak:

- Mattelærer sjekker ut om eleven trenger mer utfordrende oppgaver
- Jobbe for å dempe fokus på presentasjoner
- Skole/PPT kartlegger eventuelle lærevansker
- PPT vurderer behov for tilrettelegging
- Justere mengde/type lekser
- Undervisning i smågrupper
- Far hjelper til med engelsklekser
- «åpen- bok-prøve»

Hjelp til samtale

Første samtale:

Ideer til samtalen i begynnelsen av fase 3, når bekymringsfullt fravær er avdekket og kontaktlæreren har første samtale med elev og foreldre.

Kartleggingsamtale ved bekymring for fravær	
Rammer for en god samtale	<ul style="list-style-type: none"> • Sørg for gode fysiske rammer for samtalen. Velg et møterom der dere ikke blir forstyrret og avtal på forhånd hvor lang samtalen skal være. • Avklar med eleven om han/hun vil være med på samtalen. Hvis eleven ikke deltar, er det viktig at eleven opplever å få god informasjon om hva som blir sagt og gjort, og hvorfor. <ul style="list-style-type: none"> - Forbered deg godt. Forhør deg i forkant av møtet med andre lærere eleven forholder seg til, ansatte på SFO, etc. som kan bidra med viktig informasjon. • Ta høyde for følelsesmessige reaksjoner hos foresatte og elev. • Bekreft og anerkjenn følelsene uten å gå i forsvar.
Samtalens start	<ul style="list-style-type: none"> • Start med å informere om at et av formålene med samtalen er å dele skolens bekymring for elevens skolefravær. • Gi en konkret tilbakemelding på omfanget av fraværet. Informer om at skolen har rutiner for oppfølging av alvorlig skolefravær og at dette innebærer at det gis informasjon til skolens ledelse, samt at det gjennomføres en samtale med målsetting om å komme frem til tiltak som vil gi en normal tilstedeværelse. • Informer om at skolen har ansvaret for at elever har en god og trygg skolehverdag og at foreldre har ansvar for at eleven kommer til skolen. Elever har opplæringsplikt, og foresatte har ansvar for at skolen får gitt den opplæringen. • Det kan være nyttig å vise foresatte veilederen for alvorlig skolefravær.
Forslag til spørsmål: Eleven	<ul style="list-style-type: none"> • Hvordan trives du på skolen og på fritiden? Har du venner på skolen? Hva liker du å gjøre på fritiden? Er det noe du opplever som vanskelig eller ubehagelig på skolen? Er det spesielle fag du liker / ikke liker? Hvordan opplever du prøver? Hvordan går det med lekser? • Er det noen lærere eller andre voksne på skolen som du har et godt / ikke godt forhold til? Blir du plaget eller mobbet på skolen, i friminutt, på skoleveien eller i fritiden? • Hva gjør du når du ikke er på skolen? • Hvordan kunne du ønske at skoledagen din var?

Forslag til spørsmål: Foresatte	<ul style="list-style-type: none"> - Hvordan opplever du/dere at barnet trives på skolen/fritiden? - Opplever du/dere at det er spesielle årsaker til at barnet ikke er på skolen? - Kan det være forhold på skolen som gjør at barnet har fravær? Har dere tillitt til skolen? - Kan det være forhold utenfor skolen som gjør at barnet har fravær? - Er det helsemessige årsaker til at barnet er borte fra skolen? - Hva gjør eleven når han/hun er hjemme fra skolen? Hvordan er elevens morgenrutiner? Kveldsrutiner? <p>Kartlegg foresattes behov for støtte:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Er det noe du/dere som foresatte har behov for hjelp til? Hvem kan hjelpe? - Hva tenker du/dere at skolen kan gjøre for at barnet skal komme på skolen? - Gi en kort oppsummering av samtalen. Avtal veien videre. - Avklar tydelige rammer for videre kontakt: avklar hyppighet for kontakt, bli enige om bruk av e-post/sms/telefonid. Personsensitiv informasjon skal ikke sendes på e-post.
Samtalens avslutning	<ul style="list-style-type: none"> • Fyll ut samarbeidsavtalen med aktuelle tiltak, og avtal tid for et evalueringsmøte innen tre uker. • Dersom det er behov for ytterligere kartlegging, eller det ikke er tydelig hvilke tiltak som bør i verksettes, avtales et nytt møte innen en uke. Ledelsen skal være representert.
Etter samtalen	<ul style="list-style-type: none"> • Har du gjort deg noen tanker om hvilke faktorer som kan være utløsende og opprettholdende for problematikken? • Er det behov for å drøfte saken anonymt med PPT og/eller barnevern? • Gjør en vurdering om det er nødvendig med bekymringsmelding til barneverntjenesten. Er du i tvil kan du ringe barneverntjenesten og drøfte saken anonymt. • Skriv referat og send kopi til foresatte.

Tabellen er hentet fra veileder i Nittedal kommune, med noen endringer.

Hjelp til elevsamtalen

Når fraværet vedvarer:

Når fraværet vedvarer blir det flere samtaler med eleven. Det er viktig å få til gode samtaler som ikke oppleves som ensidig press på eleven. Eleven er i en sårbar situasjon og gode samtaler vil kunne hindre at situasjonen låser seg ytterligere. Ofte er årsakene til fraværet sammensatte. Dette er det viktig å ha med seg i dialog med eleven. Det er avgjørende at eleven erfarer at skole, foreldre og andre aktuelle viser at de tar sin del av ansvaret for situasjonen.

Når eleven «velger» å være hjemme, er det fordi alternativet for tiden oppleves verre. Denne opplevelsen skal vi ha respekt for. De fleste barn og ungdommer som er borte fra skolen, kort eller lenge, vil oppleve noen grad av ambivalens. Ambivalens innebærer å ønske to motstridende ting samtidig. Man vil være på skole, og man vil være hjemme. Nedenfor ser vi et eksempel på hvordan dette kan se ut for en tenkt person. Punktene vil være forskjellig fra elev til elev.

<p>Positivt med å være hjemme</p> <ul style="list-style-type: none"> • Slippe press og mas • Slippe å forholde seg til alt som er vanskelig • Slappe av, spille spill 	<p>Positivt med å gå på skolen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Være normal • Treffe venner • Lære • Nå sine mål for fremtiden
<p>Negativt med å være hjemme</p> <ul style="list-style-type: none"> • føle seg annerledes • miste kontakt med andre • kjedelig • blir deprimert 	<p>Negativt med å gå på skolen</p> <ul style="list-style-type: none"> • opplevelse av ikke å mestre • opplevelse av manglende tilhørighet • mange krav og forventninger

I samtale med eleven er det viktig å anerkjenne denne dobbeltheten. Tiltakssirkelen er et godt utgangspunkt for å utforske denne: Hvordan kan vi redusere de negative sidene ved å være på skolen, og hvordan styrke det positive? Mulighetene for endring ligger nettopp i å endre balansen i dette regnskapet, slik at skole igjen fremstår som beste alternativ.

Samarbeidsavtale

<p>Sted, Dato: Tilstede ved utarbeidelsen: Sted, dato og de som er til stede ved utarbeidelsen noteres.</p>	
<p>MÅL FOR SAMARBEIDET: Dette vil som regel innebære at eleven er til stede på skolen hver dag, at eleven mestrer skolehverdagen med hjelp, e.l.</p>	
<p>GJENNOMFØRING: Her beskriver du hva som skal til for å nå målet. DELMÅL 1: Skriv delmål som vil innebære økte utfordringer for eleven. Delmålene skal tilrettelegge for mestring. Spesifiser hvor lenge hvert delmål skal gjelde. Spesifiser for eksempel fag/situasjoner/dager der eleven skal / ikke skal delta, elevens behov for tilrettelegging eller støtte i utfordrende situasjoner, osv.</p> <p>TILTAK A: Her skriver du hvordan delmålene skal oppnås.</p>	<p>ANSVARLIG: Alle involverte parter skal ha sine ansvarsområder.</p> <p>DELMÅL 1; TILTAK A: Spesifiser ansvar for tiltak for kontaktlærer, ledelse, foresatte, elev og andre involverte parter.</p>
<p>PLAN B: Hvis eleven ikke klarer å møte som avtalt skjer dette: Spesifiser hvem som gir informasjon / ringer hvem og hvem som gjør hva for å tilrettelegge for elevens deltagelse.</p>	<p>ANSVARLIG: Spesifiser ansvar for gjennomføring av plan B.</p>
<p>Avtalen gjelder for de neste (som regel tre) ukene. Den skal evalueres (dato): (dato for evalueringsmøte)</p>	
<p>Signaturer på avtalen: Alle som er til stede signerer på avtalen, også eleven.</p>	

Evaluering av samarbeidsavtale

Sted, Dato:

Tilstede ved evalueringen:

Dato og de som er tilstede på evalueringsmøtet noteres

EVALUERING AV MÅL og DELMÅL:

Evaluering av delmål. Evaluering bør også skje fortløpende sammen med eleven med vekt på mestring av delmål. Evaluering av samarbeidsavtalen skal gjøres innen tre uker fra utarbeidelsen.

EVALUERING AV TILTAK:

Vurder hvorvidt tiltakene har vært effektive i arbeidet med å nå delmålene.

EVALUERING AV PLAN B:

Evaluering av hvorvidt plan B har fungert som ønsket.

Basert på evalueringen er det avtalt følgende (kryss av):

Det er ikke lenger behov for systematisk oppfølging av skolefravær.

ELLER

Det utarbeides en ny samarbeidsavtale.

Behov for viderehenvisning til f.eks. PPT, BUP, barneverntjenesten, eller andre instanser er blitt vurdert.

Signaturer på evaluering: De som er tilstede på evalueringsmøtet signerer.

Når skal bekymringsmelding sendes til barneverntjenesten?

Alvorlig skolefravær kan være et tegn på at et barn/en ungdom kan ha behov for støtte fra barneverntjenesten. Dersom det er grunn til å tro at fraværet skyldes forhold i hjemmet eller den oppfølgingen barnet får bør barnevernet involveres.

Ansatte som bekymrer seg for et barns utvikling eller helse bør ta kontakt med barneverntjenesten for å drøfte saken. Alvorlige bekymringer kan utløse meldeplikt til barneverntjenesten. Plikten til å melde er personlig, men tjenestene skal ha gode rutiner for hvordan slike situasjoner skal håndteres.

Det er stort sett alltid en fordel at foreldrene er informert og om mulig involvert når melding sendes til barneverntjenesten. Mange foreldre kan synes at en slik melding er belastende og det er da viktig å vektlegge hva barneverntjenesten kan bidra med av hjelp. Ofte vil langvarig alvorlig skolefravær ha behov for innsats fra flere tjenester. Barneverntjenesten kan ha en koordinatorrolle i et slikt arbeide.

Når barneverntjenesten mottar en bekymringsmelding har den ansvar for å utrede barnets situasjon og foreslå aktuelle tiltak. I alvorlige tilfeller kan barneverntjenesten foreslå tiltak mot foreldrenes og barnets vilje.

En undersøkelse i barnevernet skal normalt ferdigstilles innen tre måneder. I denne perioden vil barneverntjenesten snakke med barnet/ungdommen, foreldrene samt innhente informasjon fra aktuelle offentlige instanser.

Barneverntjenesten kan iverksette flere ulike tiltak fra familieveiledning og tiltak for å endre ungdommens atferd. I de alvorligste tilfellene kan barneverntjenesten be om at familien pålegges hjelpetiltak. Barneverntjenesten kan også plassere barnet eller ungdommen utenfor hjemmet.

Oversikt over lovverk

Barn og unge har en lovpålagt plikt til skolegang på grunnskolen. Det er flere lovverk som er relevante for å sikre at elevene fullfører grunnskoleopplæringen. Denne oversikten viser ansvarsområder og relevante lovverk som elever, foreldre og skole må forholde seg til. I tillegg beskrives ansvarsområde og henvisningsgrunnlag for instanser som kan være til hjelp og nytte i forbindelse med alvorlig skolefravær.

	Ansvarsområder	Relevant lovverk
Skole	<ul style="list-style-type: none"> Barn og unge har rett til offentlig grunnskoleopplæring. Barn og unge har rett til et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring. Skolen skal legge til rette for et skolemiljø som fremmer læring og trivsel og som er trygt for elevene. Den enkelte elev har rett til tilpasset opplæring og særskilt tilpasset opplæring. Skolen skal høre og ta hensyn til barnets stemme. Skolen skal sørge for samarbeid med hjemmet. Tiltak knyttet til alvorlig skolefravær stiller krav til bl.a. skriftlighet, begrunnelse, underretning og utredning. Ved alvorlig skolefravær skal rektor fatte enkeltvedtak i henhold til relevant lovverk. Skolens ansatte plikter å melde fra dersom de er vitne til at elever ikke har det bra på skolen. Ansatte kan straffes med bøter dersom de forsømmer dette ansvaret. 	<p><i>Opplæringsloven § 2-1</i></p> <p><i>Opplæringsloven kap. 9A</i></p> <p><i>Opplæringsloven §§ 1-1 og 13-3d</i></p> <p><i>Barnekonvensjonen artikkel 12 og Forvaltningsloven § 17</i></p> <p><i>Forvaltningsloven §§§§ 17, 23, 24 og 27</i></p> <p><i>Opplæringsloven kap. 9A Opplæringsloven kap. 9A</i></p>
Hjem	<ul style="list-style-type: none"> Barn og unge har rett og plikt til grunnskoleopplæring. Foresatte kan straffes med bøter dersom de forsømmer dette ansvaret. Foresatte har ansvaret for å sørge for at deres barn får utdanning etter deres evner og forutsetninger. Foresatte må levere skriftlig melding til skolen hvis en elev er fra værende, og søke om permisjon ved ønske om at elever skal være fraværende fra skolen utenom angitte ferier. 	<p><i>Opplæringsloven § 2-1</i></p> <p><i>Lov om barn og foresatte §30</i></p> <p><i>Opplæringsloven § 2-11</i></p>
Elev	<ul style="list-style-type: none"> Barn og unge har rett og plikt til grunnskoleopplæring. Fravær kan få konsekvenser for ordenskarakteren. Fravær føres på vitnemålet. 	<p><i>Opplæringsloven § 2-1</i></p> <p><i>Opplæringsloven § 3-5</i></p> <p><i>Opplæringsloven § 2-11</i> <i>Forskrift til opplæringsloven § 3-41</i></p>

Ansvarsområder	Relevant lovverk	Hvem kan henvise?	Når skal det henvises?
<p>Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT)</p> <ul style="list-style-type: none"> PPT er kommunens rådgivende og sakkyndige instans ved spørsmål som omhandler barn, ungdom og voksne som har en vanskelig opplærings- eller oppvekstsituasjon. PP-tjenesten skal utarbeide sakkyndige vurderinger ved spørsmål om rett til spesialundervisning basert på hvorvidt den enkelte elev får eller kan få utbytte av den ordinære opplæringen. PPT skal vurdere retten til spesialundervisning samt omfang og innhold i spesialundervisningen. PP-tjenesten jobber på systemnivå med å hjelpe skolen med å tilrettelegge undervisningen for alle elever, fortrinnsvis gjennom veiledning og rådgivning. Råd og veiledning til foresatte. 	<p><i>Opplæringsloven § 5-6</i></p> <p><i>Opplæringsloven §§ 5-1, 5-7</i></p> <p><i>Stortingsmelding 30 (2013 - 2014)</i></p>	<p>I tillegg til foresatte kan både helsestasjon, barnehage og skole melde behov for bistand fra PPT. Barn og unge kan selv ta kontakt med PPT.</p>	<p>Ved alvorlig skolefravær skal det henvises til PPT dersom skolens tiltak (utarbeidet i samarbeidsavtalen) ikke har ført til endringer ved elevens tilstedeværelse på skolen.</p>
<p>Skolehelsetjenesten</p> <ul style="list-style-type: none"> Helsesøster arbeider med helsefremming, forebygging og tidlig intervensjon. Helsetjenesten skal tidlig identifisere skjevutvikling og utsatthet hos barn og unge, og bidra til å sette inn tiltak på ulike arenaer i barn og unges liv for å snu en negativ utvikling. Helsesøster jobber på individ-, gruppe-, og systemnivå og samarbeider med skolen, foresatte og andre tverrfaglige samarbeidspartnere. Helsesøster kan videreformidle kontakt med psykisk helseteam, fastlege eller andre instanser ved behov. 	<p><i>Nasjonal faglig retningslinje for helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjon, skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom.</i></p>	<p>Tilbud til alle skoleelever i kommunen. Det er ikke nødvendig med henvisning.</p>	<p>Det er en skolehelsetjeneste ved hver skole i kommunen. Skole, foresatte og elev står fritt til å søke hjelp og råd hos skolehelsetjenesten</p>
<p>Barneverntjenesten</p> <ul style="list-style-type: none"> Barneverntjenesten skal bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår. Tjenesten skal sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. Barneverntjenestens viktigste oppgaver er å undersøke hvordan barnets hverdag er, gi den hjelpen som passer best for barn og familier i den situasjonen de er i, hjelpe familien komme i kontakt med andre hjelpeinstanser og samarbeide med andre instanser ved behov. Barneverntjenestens arbeidsområde er å gi hjelp i hjemmet og sikre at barn og unge får nødvendig hjelp og omsorg dersom de trenger det. Tiltakene som settes inn igangsettes som regel med samtykke fra familien. Det skal legges avgjørende vekt på å finne tiltak til barnets beste. 	<p><i>Barnevernloven § 1-1</i></p> <p><i>Barnevernloven § 4-3</i></p>	<p>Alle kan sende muntlig eller skriftlig bekymringsmelding til barneverntjenesten. Som privatperson er det mulig å være anonym. Offentlige instanser har melde- og opplysningsplikt dersom de har grunn til å tro at et barn blir utsatt for grov omsorgssvikt. Meldere får skriftlig tilbakemelding om at bekymringsmelding er mottatt, og om den henlegges eller om det åpnes undersøkelse.</p>	<p>Alle som er bekymret for et barns utvikling eller omsorg kan ta kontakt med barneverntjenesten om dette. Foresatte kan selv kontakte Barneverntjenesten. Offentlige instanser skal, dersom det er grunn til å tro at det foreligger alvorlig omsorgssvikt eller når et barn har vist vedvarende atferdsvansker, gi melding til barneverntjenesten. Både private og offentlige instanser kan drøfte saker anonymt med barneverntjenesten.</p>

Ansvarsområder	Relevant lovverk	Hvem kan henvise?	Når skal det henvises?
<p>Poliklinikk for barn og unges psykiske helse (BUP)</p> <ul style="list-style-type: none"> • BUP er et poliklinisk helsetilbud innenfor psykisk helsevern som retter seg mot barn og ungdom under 18 år og deres familier. • BUP har spesifikk kompetanse innen utredning og behandling av barn og unges psykiske helse, som for eksempel følelsesmessige vansker og konsentrasjons- og atferdsmessige vansker. • BUP arbeider både individuelt med eleven og med dens familie. I noen tilfeller kan BUP henvise videre til mer spesialiserte tjenester innen psykisk helsevern. 	<p><i>Lov om helsepersonell</i></p> <p><i>Lov om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern</i></p> <p><i>Lov om spesialisthelsetjenester</i></p> <p><i>Lov om pasientrettigheter</i></p> <p><u><i>Psykisk helsevern for barn og unge- Prioriteringsveileder</i></u></p>	<p>Barneverntjenesten, psykolog og fastlege kan henvise til BUP med samtykke fra foresatte.</p> <p>Barn over 16 år må samtykke til henvisning til BUP.</p>	<p>Dersom barnet trenger psykisk helsehjelp og tiltak på kommunalt nivå ikke har ført frem, anbefales det å henvise til BUP. BUP vil da vurdere henvisningen og fatte vedtak om behandlingsfrist innen 10 virkedager.</p>
<p>Fastlegen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fastlegen er en viktig støttespiller i å avklare elevens somatiske tilstand. • Fastlegen kan viderehenvise barn og unge til spesialisthelsetjenesten. 		<p>Foresatte og barn/ ungdom kan selv kontakte fastlegen ved ønske eller behov.</p>	<p>Dersom eleven viser eller beskriver symptomer på somatiske plager bør fastlegen kontaktes.</p>

OBS! De forskjellige instansene skal innhente muntlig og/eller skriftlig samtykke fra foresatte og eventuelt elev for å kunne dele opplysninger vedrørende eleven.

REFERANSER

Barr, J. J. & Higgins d'Alessandro, A. (2007): *Adolescent empathy and prosocial behavior in the multidimensional context of school culture.* J Genet Psychol. 2007 Sep; 168 (3): 231-50.

Ingul, J. M. (2005): *Skolevegning hos barn og unge.* Befring E., Talseth R., og Veia I. (red.): Barn i Norge 2005, Se meg. Oslo: Voksne for barn.

Lysne, A. (1996): *School phobia, Skjønnhetens lysglimt i tilværelsen. En samling artikler av professor Anders Lysne i forbindelse med hans 70-årsdag.* Rapport nr 4. Universitetet i Oslo. Pedagogisk forskningsinstitutt

Kearney, C. A., & Silverman, W. K. (1996). *The evolution and reconciliation of taxonomic strategies for school refusal behavior.* Clinical psychology: Science and Practice, 3.

Nittedal kommune (2011): *Alvorlig skolefravær.* En veileder for oppfølging. PP-tjenesten.

Oslo kommune (2009): *Skolevegning –en praktisk og faglig veileder.* Utdanningsetaten

Otnes, A. (2016): *Å kurere gruff. En framgangsmåte for samarbeid rundt barn og ungdom med skolefravær.* Spesialistoppgave i klinisk barne- og ungdomspsykologi. Bufetat Region Øst.

BÆRUM
KOMMUNE

Grunnskoleadministrasjonen

1304 SANDVIKA

www.baerum.kommune.no

SAMMEN SKAPER VI FREMTIDEN